

Ines Kersan-Škabić*

JEL Classification F14, F23, F60
Prethodno priopćenje

SUDJELOVANJE REPUBLIKE HRVATSKE U GLOBALNIM LANCIMA VRIJEDNOSTI ILI OBILJEŽJA HRVATSKE VANJSKE TRGOVINE DODANOM VRIJEDNOŠĆU

Istraživanje je usmjereno segmentu globalnih lanaca vrijednosti koji nastaju i šire se zbog liberalizacija trgovine, sve većih međunarodnih kretanja kapitala, razvoja tehnologije, integracijskih procesa. Proizvodnja postaje fragmentirana te u proizvodnom procesu (od početka proizvodnje do izlaska finalnog proizvoda na tržište) sudjeluje više proizvođača iz različitih zemalja. Javlja se potreba mjerenja trgovine dodanom vrijednošću radi realnog sagledavanja stvarnog doprinosa pojedinih zemalja izvozu. Cilj rada je istražiti obilježja i pokazatelje sudjelovanja Republike Hrvatske u GVC-ijima na razini ukupnog gospodarstva i na razini industrijskih sektora. Analizom je utvrđeno da Hrvatska ostvaruje lošije rezultate od ostalih zemalja članica Europske unije, s visokim udjelom domaće dodane vrijednosti u ukupnom izvozu. Po indeksu GVC sudjelovanja Hrvatska nije doživjela značajne promjene u razdoblju 1995.-2011. Godine, te se u GVC poziciji nalazi u negativnom dijelu što znači da prevladava tzv. backward sudjelovanje (veći uvoz intermedijarnih proizvoda u odnosu na izvoz). Hrvatskom izvozu najviše doprinose sektori: kemijski proizvodi, električna i optička oprema te transportna oprema, a najveći indeks GVC sudjelovanja imaju sektori kemijski proizvodi i transportna oprema. Prema podrijetlu dodane vrijednosti u izvozu i finalnoj potrošnji, izuzev domaće dodane vrijednosti, dominira dodana vrijednost iz zemalja članica EU-a, gdje se ističu Njemačka, Italija i Slovenija čime se potvrđuje sudjelovanje Hrvatske u regionalnom GVC-u.

Ključne riječi: globalni lanci vrijednosti, trgovina dodanom vrijednošću, GVC sudjelovanje, GVC pozicija

* Dr. sc. I. Kersan-Škabić, redovita profesorica u trajnom zvanju, Fakultet ekonomije i turizma «Dr. Mijo Mirković» Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli (E-mail: ikersan@unipu.hr).
Rad je primljen u uredništvo 04.09.2017. godine, a prihvaćen je za objavu 06.11.2017.

1. Uvod

Globalni lanci vrijednosti (engl. *global value chains*, *GVC*) suvremena su pojava nastala kao rezultat procesa liberalizacije, širenja djelatnosti multinacionalnih kompanija, sniženja transportnih troškova, razvoja informacijsko- komunikacijske tehnologije. Radi se o disperziranju/fragmentiranju procesa proizvodnje od samog idejnog rješenja do finalnog oblika proizvoda u različitim poduzećima lociranim u različitim zemljama. Ovaj koncept je usko povezan uz potrebu mjerenja trgovine dodanom vrijednošću pri čemu je nužno razlikovati domaću dodanu vrijednost (doprinos domaćih proizvodnih inputa) od inozemne dodane vrijednosti (vrijednost uvezenih intermedijarnih proizvoda) sadržane u domaćem izvozu. Vrijednost bruto izvoza koja se iskazuje u službenoj statistici prikazuje ukupnu vrijednost izvezenog proizvoda (bilo finalnog bilo intermedijarnog) pri čemu ne razlikuje domaću i inozemnu komponentu. Sa širenjem GVC-a raste trgovina intermedijarnim dobrima i naglašava se potreba mjerenja stvarnog izvoza (domaće dodane vrijednosti u izvozu). Najkompleksniji pregled nastanka i razvoja GVC-a, pozicije prodavača i kupca u GVC-u dali su Gereffi i Fernandez-Stark (2011), IBRD (2017) i Taglioni i Winkler (2016).

Cilj rada je istražiti u kojoj mjeri Republika Hrvatska sudjeluje u globalnim lancima vrijednosti, na koji se način mijenjaju pokazatelji sudjelovanja (indeks GVC sudjelovanja i GVC pozicije) kroz vrijeme; ima li razlike u GVC sudjelovanju prema glavnim djelatnostima i unutar prerađivačke industrije. S obzirom na činjenicu da usluge čine veliki dio BDP-a Republike Hrvatske istražiti će se i obilježja GVC sudjelovanja u uslužnom sektoru. Literatura upućuje na povezanost sklapanja preferencijalnih trgovinskih sporazuma i indeksa GVC sudjelovanja pa će se analizirati razdoblje 1995.-2014. I moći ćemo vidjeti je li sklapanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU odnosno njegovo stupanje na snagu kao i sam ulazak u EU utjecao na indeks sudjelovanja u GVC.

Doprinos ovog rada je u sljedećim elementima: (1) prema saznanjima autora ovo je prvo istraživanje o sudjelovanju u GVC-u rađeno za Republiku Hrvatsku. Iako postoje istraživanja koje se odnose na europske zemlje ili na članice EU-a, ona ne uključuju RH jer su takva istraživanja uključivala podatke sa zaključno 2009.-om ili 2011.-om godinom kad RH još nije bila punopravna članica EU-a, pa su analize rađene na uzorku 27 zemalja članica ili samo novih zemalja članica EU-a (Amador, Cappariello i Stehrer, 2014; Cieslik, Bieganska i Sroda-Murawska, 2016; Ederer i Reschenhofer, 2016; Grodzicki i Geodecki, 2016), (2) pregledavajući dostupnu statistiku o GVC sudjelovanju vidi se da je RH ostvarila najniži indeks sudjelovanja pa je važno istražiti uzroke takve situacije (industrijsku strukturu).

U istraživanju će se koristiti statističke i matematičke metode. Rad se sastoji od četiri poglavlja: drugo poglavlje sadrži pregled najvažnijih istraživanja na temu GVC-a i GVC sudjelovanja s naglaskom na europske zemlje, treće poglavlje je istraživanje dok zaključak slijedi u četvrtom poglavlju.

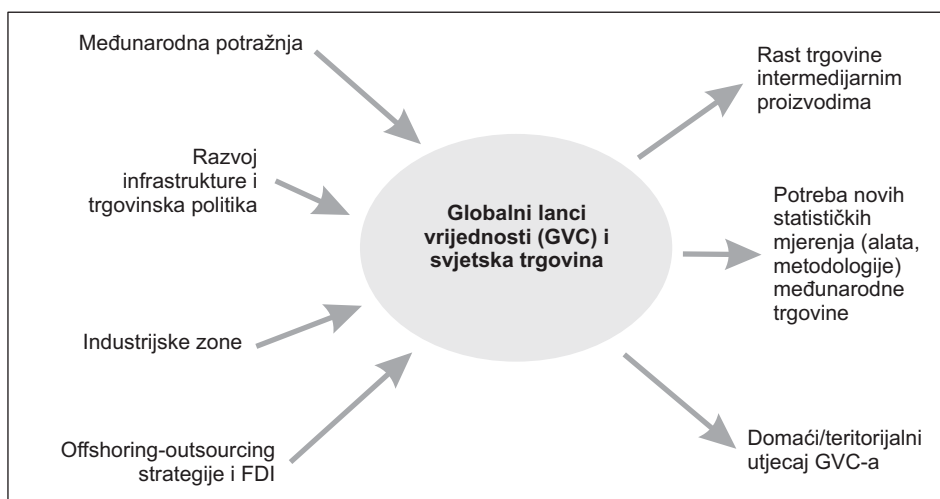
2. Pregled literature

Iako je termin globalni lanci vrijednosti (engl. *global value chains, GVC*) relativno novijeg datuma, u literaturi je djelomično prisutan već u radovima Portera (1990) i Krugmana (1989), a izrastao je iz termina «globalni lanci ponude» (engl. *Global supply chain*). GVC-iji su nastali širenjem aktivnosti multinacionalnih kompanija odnosno fragmentacijom procesa proizvodnje pa se proizvodni proces odvija u većem broju zemalja. To znači da raste značaj trgovine intermedijarnim proizvodima koji prolaze put kroz nekoliko zemalja od početka proizvodnje do finalizacije. Lanac vrijednosti uključuje niz aktivnosti koja poduzeća poduzimaju da bi proizvod (ili usluga) uspješno stigao do krajnjeg potrošača, pri čemu dolazi do vertikalne specijalizacije proizvođača (i zemalja). Crespo i Jansen (2014) ističu da umreženost trgovine i proizvodnje nije novi fenomen jer su poduzeća već stoljećima proizvodila koristeći komponente izvan svojih zemalja, te su također kontinuirano u potrazi za novim tržištima i novim proizvodima. Promjena se ipak desila u brzini, dubini i širini globalnih interakcija pa su novi subjekti postali aktivniji u GVC-u.

Gereffi i Fernandez-Stark (2011) prikazuju razvoj GVC-a i promjene koje se dešavaju u nazivu.

Slika 1.

ČIMBENICI RAZVOJA I IMPLIKACIJE GVC-A

Izvor: WTO/IDE-JETRO (2011.). *Trade Patterns and Global Value Chains in East Asia: from trade in goods to trade in tasks* [online]. Dostupno na: <http://www.wto.org> (pristupljeno 15.07.2015.)

Slika 1. prikazuje faktore, koji utječu na rast GVC-a, i implikacije njihova djelovanja pa možemo vidjeti da su promjene u modelima potrošnje razvijenih zemalja, razvoj infrastrukture i trgovinske politike, razvoj industrijskih zona te offshoring-outsourcing strategije i inozemna izravna ulaganja (FDI) glavni faktori, koji potiču razvoj GVC-a, dok kao posljedice fragmentirane proizvodnje raste trgovina intermedijarnim dobrima, javlja se potreba za novim načinima statističkog praćenja međunarodne trgovine, a GVC-iji također utječu na domaće gospodarstvo.

Veći broj istraživanja javlja se 2000-ih godina pa su tako Hummels et al. (2001) i Daudin et al. (2006, 2011) među prvima istraživali trgovinu dodanom vrijednošću. Kompleksni prikaz razvoja, djelovanja i utjecaja globalnih lanaca vrijednosti daju Taglioni i Winkler (2016) i IBRD (2017). Taglioni i Winkler (2016) istražuju ulogu GVC-a u ekonomskom razvoju te ističu perspektivu kupca i prodavatelja u GVC-u te potencijalne implikacije na nacionalno gospodarstvo.

Upravo zbog velike trgovine dijelovima, komponentama i intermedijarnim proizvodima unutar GVC-a dešava se veći stupanj specijalizacije zemalja što dovodi do «trgovine zadaćama» (engl. *trade in tasks*) koje dodaju vrijednost u proizvodnom lancu, a ne proizvodima. Baldwin i Venables (2013) koriste izraz «*sliced and diced*» za fragmentiranje/usitnjavanje svjetske proizvodnje.

Značaj GVC-a za trgovinu proizlazi iz činjenice da se vrijednost trgovine višestruko evidentira i time utječe na precjenjivanje ukupne svjetske trgovine. Posebice se to odnosi na proizvode koji u svom proizvodnom lancu prolaze kroz veći broj zemalja. Suština mjerenja trgovine dodanom vrijednošću je da se u izvoz jedne zemlje računa samo dodana vrijednost u toj zemlji, a ne cjelokupna vrijednost proizvoda čiji je dio dodane vrijednosti stečen (ranije) u inozemstvu te uvezen (kao intermedijarno dobro ili usluga). Kalkulacija samo dodane vrijednosti sprječava višestruk obračun iste dodane vrijednosti, a važno je za politiku tečaja, utjecaj na makroekonomsku stabilnost i šokove, konkurentnost poduzeća, utjecaj na cijene, utjecaj na zaposlenost (Riffart i Schweisguth, 2013).

Mjerenje trgovine dodanom vrijednošću postaje komplicirano zbog ograničene dostupnosti podataka. Da bi se moglo izračunati trgovinu dodanom vrijednošću potrebno je raspolagati međunarodnim input-output tablicama (engl. *international input-output tables*, IIO). Wassily Leontief razvio je klasičnu IO analizu kao standardni alat za mjerenje interindustrijske analize (Miller i Blair, 2009). Leontief je izradio matematički model u kojem svaka industrija proizvodi output koji može biti input ostalim industrijama ili finalnoj potrošnji ili izvozu. Korištenje (potrošnja) i ponuda proizvoda u jednoj zemlji prikazana je nacionalnom input-output tablicom (Di Mauro, Plamper i Stehrer, 2013).

Da bi se mogao analizirati proizvodni sustav izvan nacionalnih granica potrebni su podaci o podrijetlu uvoza zemlje kao i o destinacijama izvoza, te je na-

cionalnu input-output tablicu potrebno je proširiti i uključiti tijek dobara među zemljama. Takve se informacije nalaze u tzv. input-output tablici među zemljama (engl. *inter-country input-output table*). Ako takva tablica uključuje sve zemlje i sve industrije ona se naziva globalna ili svjetska input-output tablica (engl. *world input-output table*, WIOT) (Kersan-Škabić, 2017).

Izvoz zemlje može se podijeliti na domaću dodanu vrijednost i inozemnu dodanu vrijednost dobara i usluga ukoliko je intermedijarni proizvod uvezen iz inozemstva. Izvoz može biti namijenjen finalnoj potrošnji u inozemstvu ili daljnjoj proizvodnji (intermedijarni proizvod) koji će biti namijenjen izvozu. Inozemna dodana vrijednost odnosi se na vrijednost ili udio izvoza zemlje koji se sastoji od inputa proizvedenih u drugim zemljama (taj dio izvoza ne računa se u BDP zemlje). Domaća dodana vrijednost je vrijednost (ili udio) izvoza stvorena u zemlji (računa se u BDP zemlje). Suma inozemne i domaće dodane vrijednosti čini ukupni (bruto) izvoz. Prema metodologiji NBER-a ukupni izvoz sastoji se od četiri komponente: domaće dodane vrijednosti u izvozu finalnih dobara i usluga koje postaju dio direktnog uvoza; domaće dodane vrijednosti zemlje u izvozu intermedijarnih dobara koje će uvoznik koristiti u proizvodnji dobara i usluga za svoje domaće tržište; domaće dodane vrijednosti zemlje u izvozu intermedijarnih dobara i usluga koje će izravni uvoznik iskoristiti u proizvodnji finalnih dobara za treće zemlje i dodane vrijednosti trgovinskih partnera uključenih u ukupni izvoz zemlje (Koopman et al., 2010).

Koopman et al. (2010), Johnson i Noguera (2012) i Stehrer et al. (2012) pristupaju izradi analitičkog okvira za izračun pozicije zemlje u globalnim lancima vrijednostima bilo na nacionalnoj razini bilo na razini industrije.

Na razini industrije ili industrijske grane moguće je mjeriti njihovu poziciju u globalnom lancu vrijednosti (uzlazna (engl. *upstreamness*) ili silazna (engl. *downstreamness*)) kao i udaljenost konkretne proizvodne faze od finalne potražnje (Fally, 2012, Antras, et al., 2012, Van der Marel, 2015).

Amador, Cappariello i Stehrer (2015) istraživali su zemlje europodručja (u cjelini) i utvrdili da GVC-iji imaju jednak značaj u njihovim gospodarstvima kao što su značajni u Kini, a imaju još veći značaj nego u Japanu i SAD-u. To su zaključili prikazujući udio inozemne dodane vrijednosti u izvozu. Ederer i Reschenhofer (2016) elaboriraju kriterije za grupiranje zemalja u dvije skupine: sjeverni i južni dio EU-a. Grodzicki i Geodecki (2016) također proučavaju sudjelovanje europskih zemalja u GVC-ijima i zbog različite razine sudjelovanja zemalja dijele ih u središte i periferiju i time objašnjavaju *core-periphery model* u Europi. Također su uočili da sudjelovanje u GVC-u potiče i ubrzava proces deindustrijalizacije, te da zemlje srednje Europe imaju bolju poziciju od zemalja južne Europe.

Leitner i Stehrer (2014) proučavaju vertikalnu specijalizaciju u EU-a, te zaključuju da zemlje s višom razinom sudjelovanja u GVC-u poboljšavaju svoje gos-

podarske performanse ako se radi o visokorazvijenim zemljama članicama EU-a. Rast izvoza i stupanj vertikalne specijalizacije imaju tendenciju da se međusobno potiču. Kod novih zemalja članica uvoz intermedijarnih dobara supstituira domaću generiranu dodanu vrijednost. Cieslik, Bieganska i Sroda-Murawska (2016) istražuju položaj novih članica EU-a u uzlaznoj ili silaznoj fazi GVC-ija. Rezultati do kojih su došli razlikuju se, zemlje koje imaju jače veze sa zapadnoeuropskim zemljama su više integrirane i većina se izvoznika iz zemalja srednje i istočne Europe nalazi u silaznom dijelu proizvodnog procesa. Također, pronalaze različiti stupanj internacionalizacije za različite industrijske sektore. Navedena istraživanja nisu uključivala Republiku Hrvatsku jer ona 2011. godine nije bila članica EU-a.

3. Istraživanje

3.1. Metodologija i podaci

Pri izračunu sudjelovanja zemalja u GVC-u potrebno je razlučiti domaću dodanu vrijednost sadržanu u domaćem izvozu od inozemne dodane vrijednosti sadržane u domaćem izvozu. Ovakav pristup ukazuje da službena statistika vanjske trgovine, bilo da se radi o međunarodnim izvorima (Eurostat, UNCTAD, Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond) bilo na o domaćim (Državni zavod za statistiku, Hrvatska narodna banka), ne prati zasebno domaću dodanu vrijednost od inozemne nego iskazuje bruto izvoz zemlje iz čega nije vidljiv doprinos zemlje vlastitom izvozu. Iskazujući zasebno domaću od inozemne dodatne vrijednosti dobiva se uvid u realne tijekove izvoza i izbjegava se prekomjerno (iskrivljeno) iskazivanje izvoza¹.

Načine izračuna sudjelovanja zemlje u GVC-u predložili su Koopman et al. (2010), Johnson i Noguera (2012) i Stehrer et al. (2012).

Najpoznatiji indikatori mjerenja su: indeks sudjelovanja u GVC-u (1) i GVC pozicija zemlje (2). Ovi se indikatori mogu računati na nacionalnoj razini, ali i na razini pojedine industrijske grane. Izvori podataka su OECD koji je izradio bazu podataka o trgovini dodanom vrijednošću (engl. *trade in value added, TiVA*) s dostupnim podacima za 63 zemlje za razdoblje 1999. do 2011. godine, te procjenama

¹ Prema podacima UNCTAD-a (2013) svjetski izvoz je 2010. bio precijenjen za 28% zato što je izvoz svake zemlje uključivao i domaću i inozemnu dodanu vrijednost, pa se ista vrijednost izvoza više puta računala u izvoz (inozemna dodana vrijednost već je bila iskazana u izvozu zemlje izvoznice, a preradom u domaćoj zemlji i ponovnim izvozom ista se vrijednost opet pojavljuje u izvozu, ali sada u izvozu domaće zemlje).

pojedinih podataka do 2014. godine. Podaci se mogu analizirati na razini cjelokupnog izvoza ili na razini 34 industrijska sektora. Drugi izvor je WIOD - World Input-Output Database u kojoj se nalaze podaci za 43 zemlje za razdoblje 2000.-2014. godine sumarni i na razini 56 sektora klasificiranih prema Međunarodnoj standardnoj industrijskoj klasifikaciji, rev.4.

Indeks sudjelovanja u GVC-u predstavlja sumu udjela domaće dodane vrijednosti u inozemnom izvozu (DVA/EXP) i udjela inozemne dodane vrijednosti u domaćem izvozu (FVA/EXP).

$$\text{Indeks GVC sudjelovanja} = \text{DVA/EXP} + \text{FVA/EXP} \quad (1)$$

Analiza GVC-a uzima u obzir inozemnu dodanu vrijednost sadržanu u izvozu (engl. *upstream*/uzlazna perspektiva) i domaću dodanu vrijednost koja će biti inkorporirana u izvoz treće zemlje (engl. *downstream*/silazna perspektiva).

U izračunima se koriste input-output tablice, te je ukupni izvoz jedne zemlje c $EXGR_{c,p}$ predstavlja $K \times 1$ vektor izvoza iz zemlje c u zemlju p za sve K industrije, gdje je zemlja $c \neq p$. $EXGR_c$ je $K \times 1$ vektor ukupnog izvoza zemlje c .

$$EXGR_{c,i} = \sum_p EXGR_{c,p,i} = \sum_p (EXGR_INT_{c,p,i} + EXGR_FNL_{c,p,i})$$

gdje $EXGR_INT_{c,p,i}$ predstavlja ukupni izvoz intermedijarnih dobara i usluga domaće industrije iz zemlje c u zemlju p , i $EXGR_FNL_{c,p,i}$ je izvoz finalnih dobara i usluga gdje su c i $p \in [1, \dots, N]$ and $c \neq p$. Ove se vrijednosti mogu izračunati iz matrice ukupnog izvoza.

Sadržaj inozemne dodane vrijednosti u domaćem izvozu odnosi se na vrijednost uvoznih intermedijarnih dobara i usluga sadržanih u izvozu domaće industrije. Vrijednost može dolaziti od bilo koje inozemne industrije u uzlaznom proizvodnom lancu.

Udio inozemne dodane vrijednosti u izvozu je:

$$EXGR_FVASH_{c,i} = \frac{\sum_p EXGR_FVA_{c,p,i}}{\sum_p EXGR_{c,p,i}} * 100$$

gdje je $EXGR_FVA_{c,p,i}$ je inozemna dodana vrijednost intermedijarnih proizvoda i iz zemlje p , zastupljene u izvozu zemlje c , a $EXGR_{c,p,i}$ je ukupan izvoz svih dobara i usluga zemlje c .

Drugi dio indikatora GVC sudjelovanja je udio domaće dodane vrijednosti u izvozu inozemnih partnera. OECD to izračunava na sljedeći način:

$$EXGR_DVAFXSH_{c,i} = \frac{\sum_p EXGR_BSCI_{c,it,p,i}}{\sum_p EXGR_{c,p}} * 100$$

gdje je $EXGR_BSCI_{c,i,t,p,i}$ izvoz domaće zemlje (njezinih intermedijarnih proizvoda i) u zemlju c , a $EXGR_{c,p}$ je izvoz zemlje c . Zemlja je specijalizirana na uzlaznim (silaznim) aktivnostima ako su intermedijarni proizvodi slabo (jako) zastupljeni u njezinom uvozu i ako izvozi puno (malo) intermedijarnih proizvoda u treće zemlje. Visok indeks sudjelovanja zemlje u GVC-u znači da zemlja zauzima značajan dio u lancu vrijednosti trgujući mnoštvom inputa koji su ili uvezeni iz inozemstva (engl. *backward linkages*) ili su proizvedeni u zemlji i izvezeni u treće zemlje s ciljem daljnje prerade i izvoza (engl. *forward linkages*).

Backward sudjelovanje izračunava se kao odnos sadržaja dodane vrijednosti uvoza iz zemlje podrijetla i ukupnog izvoza zemlje izvoznice.

$$DEXFVApSH_{cp} = \frac{EXGR_BSCI_{citpit}}{\sum_p EXGR_p} * 100$$

gdje je $EXGR_BSCI_{citpit}$ ukupna dodana vrijednost zemlje c uključena u izvoz zemlje p i $EXGR_p$ je ukupan izvoz zemlje p .

Forward sudjelovanje izračunava se kao odnos dodane vrijednosti izvoza iz zemlje podrijetla I koji je uključen u izvoz zemlje izvoznice (p) i ukupnog izvoza zemlje podrijetla I .

$$FEXDVApSH_{cp} = \frac{EXGR_BSCI_{citpit}}{\sum_p EXGR_c} * 100$$

gdje je $EXGR_BSCI_{citpit}$ je ukupna dodana vrijednost zemlje c uključena u izvoz zemlje p , a $EXGR_c$ je ukupan izvoz zemlje c^2 .

Drugi način mjerenja koji je predložio Koopman et al. (2010) odnosi na izračun GVC pozicije:

$$\text{GVC pozicija} = \log(1 + DVA/EXP) - \log(1 + FVA/EXP) \quad (2)$$

Indeks GVC pozicije govori nam specijalizira li se zemlja u prvim ili posljednjim fazama proizvodnog procesa. Indeks GVC pozicije izrađen je tako da zemlje s visokim *forward* sudjelovanjem u odnosu na *backward* sudjelovanje bilježe pozitivne vrijednosti. Takve se zemlje nalaze u uzlaznoj fazi prodajnog lanca (WTO, 2014).

Iz pokazatelja GVC pozicije može se utvrditi da li se zemlja specijalizira u prvim ili finalnim fazama proizvodnje. Ako se zemlja nalazi u uzlaznom dijelu proizvodne mreže (prve faze proizvodnje) imat će visoku vrijednost *forward*

² Više o metodologiji izračuna vidjeti u OECD (2017b).

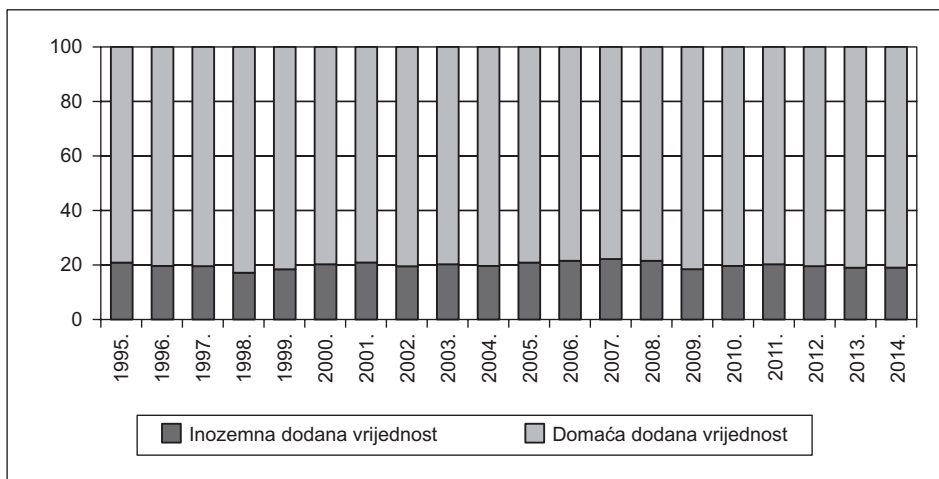
sudjelovanja u odnosu na *backward* sudjelovanje te će indeks GVC pozicije biti pozitivan i visok. S druge strane, ako se zemlja specijalizirala u finalnim fazama proizvodnje očekuje se da će uvoziti veliku vrijednost intermedijarnih proizvoda iz inozemstva pa će dominirati *backward* sudjelovanje i vrijednost indeksa GVC pozicije bit će negativna (WTO, 2014).

3.2. Analiza pokazatelja sudjelovanja Hrvatske u globalnim lancima vrijednosti

U nastavku će biti prikazana analiza indeksa GVC sudjelovanja i GVC pozicije za Republiku Hrvatsku na razini ukupnog izvoza, te na razini najvažnijih industrijskih grana i djelatnosti. Također analizirat će se zemlje podrijetla inozemne dodane vrijednosti sadržane u domaćem izvozu, te zemlje podrijetla finalne potražnje u RH.

Grafikon 1.

UDJELI DOMAĆE I INOZEMNE DODANE VRIJEDNOSTI U HRVATSKOM IZVOZU U RAZDOBLJU 1995.-2014. GODINE

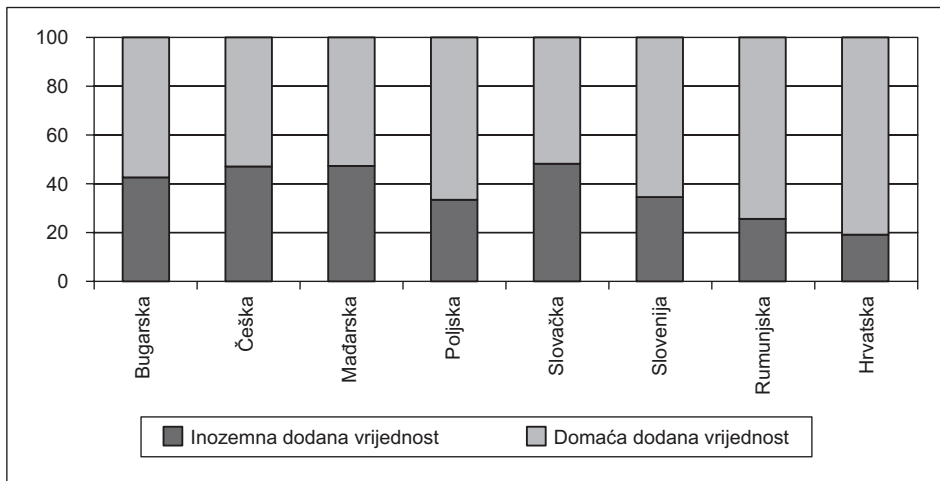

Izvor: OECD (2017a.). *Trade in value-added, TiVA Nowcast Estimates*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2016_C2 (pristupljeno 01.08.2017.)

Na razini ukupne industrije u vrijednosti izvoza dominira domaća vrijednost pri čemu nema većih promjena tijekom dvadesetogodišnjeg razdoblja. Udio domaće dodane vrijednosti kreće se od 78 do 81%, što daje prostora da inozemna dodana vrijednost bude zastupljena u hrvatskom izvozu s tek 20-tak posto. Na prvi pogled ovakva slika djeluje pozitivno jer je glavnina izvoza domaćeg podrijetla, no kad ove podatke usporedimo s pokazateljima za zemlje srednje i istočne Europe onda vidimo da Hrvatska ima najviši udio domaće dodane vrijednosti sadržane u izvozu. Ostale zemlje s kojima se uobičajeno Hrvatska uspoređuje imaju znatno više udjele inozemne dodane vrijednosti u svojim izvozima pa tako primjerice kod Slovačke taj udio iznosi 48%, a kod Češke i Mađarske 47%, što je dvostruko više od Republike Hrvatske.

Grafikon 2.

UDJELI DOMAĆE I INOZEMNE DODANE VRIJEDNOSTI U IZVOZU ZEMALJA SREDNJE I ISTOČNE EUROPE U 2014. GODINI

Izvor: OECD (2017a.). *Trade in value-added, TiVA Nowcast Estimates*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2016_C2 (pristupljeno 1.8.2017.)

Dosadašnja istraživanja ukazuju da sudjelovanje u GVC-u nije podjednako za sve sektore u gospodarstvu, najviše je za prerađivačku industriju pri čemu također postoje razlike među njezinim granama. Cieslik, Bieganska i Sroda-Murawska (2016) utvrdili su da je proizvodnja najviše fragmentirana u proizvodnji transportne opreme, elektroničkih i optičkih proizvoda. Da bi na primjeru Republike Hrvatske vidjeli razlike među industrijskim granama u nastavku će

se prikazati indeks GVC sudjelovanja za ukupno gospodarstvo, te za glavne industrijske grane.

Tablica 1.

INDEKS SUDJELOVANJA U GVC-U ZA REPUBLIKU HRVATSKU ZA
1995., 2005. I 2011. GODINU³

	1995.	2005.	2011.	Promjena 2011./1995. u %
Ukupno	35,3	34,1	34,1	-3,4
Prerađivačka industrija	40,1	41,2	41,0	2,4
Proizvodnja hrane, pića i duhana	21,6	25,1	36,7	70,0
Proizvodnja tekstila, odjeće, kože i obuće	28,6	24,7	23,8	-16,8
Proizvodnja drva, papira, printanje i izdavaštvo	21,9	25,8	21,5	-1,8
Kemijski proizvodi i nemetalni mineralni proizvodi	38,9	46,5	46,3	19,0
Metali i metalni proizvodi	33,7	35,8	32,7	-3,0
Strojevi i oprema	31,1	30,4	27,1	-12,9
Električna i optička oprema	25,5	27,1	24,5	-3,9
Transportna oprema	37,8	40,7	36,5	-3,4
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	21,0	37,01	36,3	72,9
Građevinarstvo	23,6	29,6	28,2	19,5

Izvor: izračun autora prema *TiVA Database [Online]*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA2015_C1 (pristupljeno 25.01.2017.)

Prema podacima iz Tablice 1. vidi se da se sudjelovanje Hrvatske u GVC-u tijekom promatranog razdoblja nije povećalo već se naprotiv smanjilo za 3,4%. Najviši indeks GVC sudjelovanja bilježe proizvodnja kemijskih proizvoda i nemetalnih mineralnih proizvoda, proizvodnja transportne opreme, dok najniže sudjelovanje u GVC-u imaju proizvodnja tekstila, odjeće, kože i obuće; proizvodnja drva, papira, printanje i izdavaštvo. Za očekivati bi bilo da će se sudjelovanje Republike Hrvatske u GVC-u povećati tijekom vremena s obzirom da je 2000. godine Hrvatska postala članica Svjetske trgovinske organizacije, 2001. godine potpisala je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom unijom što je utjecalo na značajnu liberalizaciju vanjskotrgovinske politike. Isto tako, tijekom

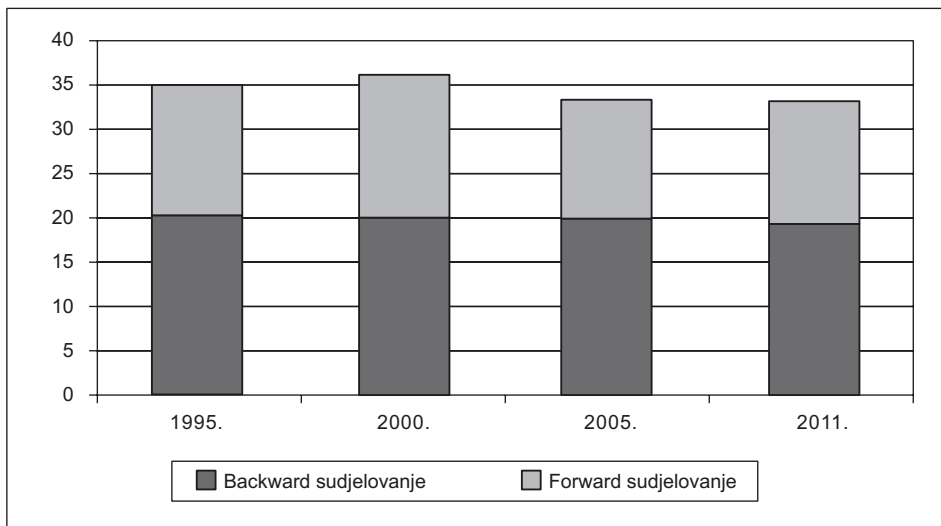
³ U nastavku su analizirani podaci sa zaključno 2011. godinom jer noviji podaci na razini djelatnosti nisu dostupni u OECD-TiVA bazi.

2000.-ih Hrvatska je primila velike priljeve inozemnih izravnih ulaganja koja bi trebala doprinijeti većem uključivanju u GVC (ukoliko su usmjerena u proizvodni sektor). Naravno potrebno je ovdje dodati i nedostatke Hrvatske kao lokacije koju bi strani proizvođači potencijalno odabrali za širenje ili seljenje dijela proizvodnje, a to su u administrativni troškovi, korupcija, nepovoljno poduzetničko okruženje, porezno opterećenje, cijena rada itd., po čemu su zasigurno druge zemlje srednje i istočne Europe atraktivnije od Hrvatske pa su svoja obilježja iskoristila za privlačenje inozemnih investicija u visokotehnološke sektore (npr. Češka, Mađarska, Slovačka) i time postigle viši stupanj sudjelovanja u GVC-u. Inozemni kapital u Hrvatskoj je u najvećoj mjeri usmjeren u financijski sektor, sektor trgovine i turizam, odnosno u uslužni sektor pa implikacije takvih investicija nisu realizirane u rastu izvoza, a tako ni u porastu sudjelovanja u GVC-u.

Prema procjenama OECD-a (2017) najveći udio inozemne dodane vrijednosti u izvozu prerađivačke industrije u 2014. Godini zabilježen je kod proizvodnje osnovnih metala (44,9%), proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (41,5%) i kod proizvodnje kože i proizvoda od kože (38,4%), dok je prosječna vrijednost na razini prerađivačke industrije iznosila 29,3% (a na razini cjelokupnog gospodarstva taj udio iznosi 20%).

Grafikon 3.

BACKWARD I FORWARD GVC SUDJELOVANJE REPUBLIKE HRVATSKE

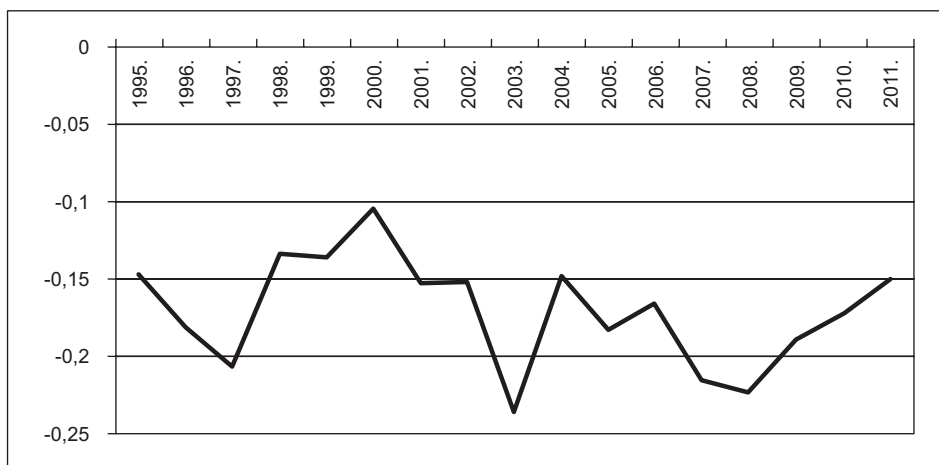

Izvor: izračun autora prema *TiVA Database [Online]*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TiVA2015_C1 (pristupljeno 25.01.2017.)

Sudjelovanje Republike Hrvatske u GVC-u obilježava tzv. *backward* sudjelovanje u odnosu na *forward* sudjelovanje, što znači da više uvozi intermedijarnih proizvoda koje koristi u proizvodnji za izvoz nego što izvozi intermedijarnih proizvoda koje druge zemlje koriste za izvoz. Takva su obilježja GVC sudjelovanja prisutna i u ostalim članicama EU-a. To potvrđuje i prikaz GVC pozicije za Republiku Hrvatsku (Grafikon 4). Negativne vrijednosti GVC pozicije obilježje su zemalja koje imaju povećano tzv. *backward* sudjelovanje. Time se Hrvatska svrstava u zemlje gdje se odvijaju završne faze proizvodnje.

Grafikon 4.

INDEKS GVC POZICIJE ZA REPUBLIKU HRVATSKU U RAZDOBLJU 1995.-2011. GODINE

Izvor: izračun autora prema *TiVA Database [Online]*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TiVA2015_C1 (pristupljeno 25.01.2017.)

Tablica 2.

**DOPRINOS (DOMAĆE I INOZEMNE) DODANE VRIJEDNOSTI
ODABRANIH INDUSTRIJSKIH GRANA IZVOZU REPUBLIKE HRVATSKE
U RAZDOBLJU 1995.-2011. GODINE**

Sektori	1995.		2000.		2005.		2011.	
	Domaća VA	Inozemna VA	Domaća VA	Inozemna VA	Domaća VA	Inozemna VA	Domaća VA	Inozemna VA
Prerađivačka industrija	31,2	12,3	22,4	9,7	17,1	8,0	21,1	9,8
Proizvodnja hrane, pića i duhana	3,3	0,7	2,3	0,4	2,1	0,5	2,3	0,5
Proizvodnja tekstila, odjeće, kože i obuće	5,6	1,9	2,9	1,0	2,2	0,7	2,0	0,6
Proizvodnja drva, papira, printanje i izdavaštvo	2,5	0,7	1,7	0,5	1,1	0,4	1,2	0,3
Kemijski proizvodi i nemetalni mineralni proizvodi	9,0	5,2	5,9	3,4	3,4	2,7	4,8	3,9
Metali i metalni proizvodi	2,2	1,1	1,6	0,8	1,4	0,7	2,4	1,1
Strojevi i oprema	1,4	0,1	0,9	0,4	1,1	0,4	1,5	0,5
Električna i optička oprema	2,8	0,9	2,6	0,8	2,5	0,9	2,8	0,9
Transportna oprema	2,1	1,2	2,8	1,9	1,8	1,1	2,9	1,4
Građevinarstvo	0,7	0,2	2,8	0,9	3,4	1,4	1,2	0,5
Usluge	43,1	7,3	48,8	9,5	53,2	10,8	51,5	9,6

Izvor: izračun autora prema *TiVA Database [Online]*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2016_C2# (pristupljeno 25.01.2017.).

Industrijski sektori koji najviše doprinose hrvatskom izvozu su: kemijski proizvodi, električna i optička oprema te transportna oprema. U svim ovim sektorima izvozu više doprinosi domaća dodana vrijednost, dok je zastupljenost inozemne dodane vrijednosti najviša kod kemijskih proizvoda i transportne opreme.

Tablica 3.

PODRIJETLO DODANE VRIJEDNOSTI U IZVOZU I U FINALNOJ
 POTRAŽNJI U 1995. I 2011. GODINI

	Podrijetlo dodane vrijednosti u izvozu		Podrijetlo dodane vrijednosti u finalnoj potražnji	
	1995.	2011.	1995.	2011.
Austrija	1,42	0,67	2,59	1,09
Belgija	0,25	0,21	0,35	0,28
Češka	0,48	0,23	0,55	0,37
Danska	0,14	0,14	0,23	0,21
Estonija	0,00	0,00	0,00	0,01
Finska	0,11	0,06	0,13	0,12
Francuska	0,68	0,52	1,16	1,05
Njemačka	3,55	2,17	5,68	3,74
Grčka	0,06	0,06	0,08	0,09
Mađarska	0,34	0,28	0,58	0,45
Irska	0,05	0,11	0,08	0,16
Italija	3,26	2,22	5,11	3,31
Luksemburg	0,02	0,05	0,03	0,08
Nizozemska	0,33	0,24	0,70	0,40
Poljska	0,23	0,29	0,25	0,49
Portugal	0,02	0,03	0,03	0,05
Slovačka	0,19	0,10	0,20	0,16
Slovenija	1,82	0,63	2,87	1,06
Španjolska	0,16	0,28	0,26	0,54
Švedska	0,29	0,22	0,61	0,31
UK	2,13	0,46	2,10	0,79
Bugarska	0,03	0,08	0,05	0,11
Hrvatska	79,20	79,86	69,20	70,88
Cipar	0,00	0,00	0,00	0,01
Latvija	0,00	0,01	0,00	0,01
Litva	0,00	0,01	0,00	0,02
Malta	0,01	0,00	0,01	0,00
Rumunjska	0,04	0,10	0,05	0,18
Dodana vrijednost iz EU-a (ukupno)	93,34	89,05	92,90	85,97
EU dodana vrijednost (bez domaće dodane vrijednosti)	14,40	9,19	23,70	15,09

Izvor: izračun autora prema *TiVA Database [Online]*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2016_C2# (pristupljeno 25.07.2017.).

S obzirom da je hrvatska ukupna trgovina velikim dijelom usmjerena na tržište Europske unije, očekuje se da se sudjelovanja Hrvatske u GVC-u u najvećem dijelu odnosi na regionalne GVC-e (ili EU GVC-ijevi). Da bi to utvrdili prikazat ćemo zemlje podrijetla u inozemnoj dodanoj vrijednosti sadržanoj u izvozu i u domaćoj potrošnji.

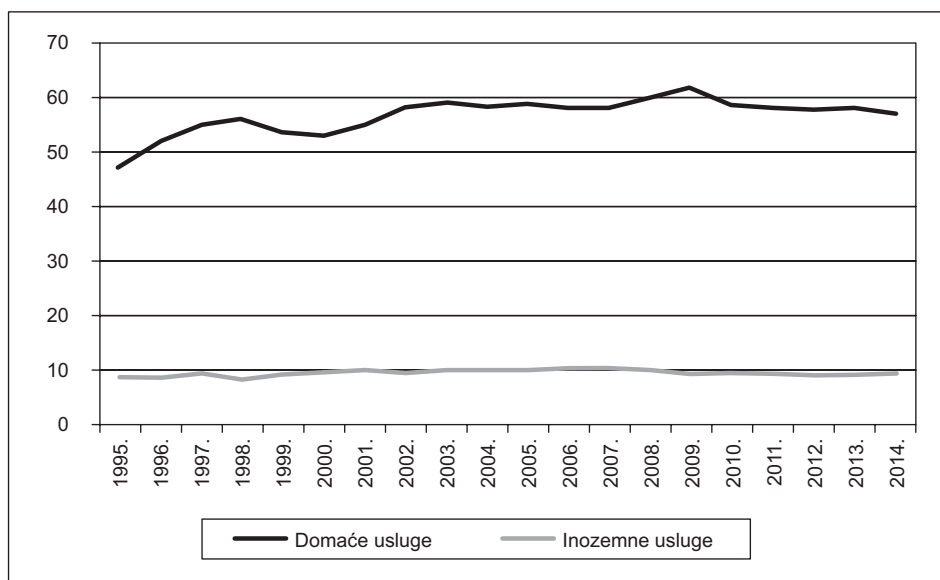
Tablica 3 prikazuje podrijetlo dodane vrijednosti u hrvatskom izvozu i hrvatskoj finalnoj potrošnji. Prema očekivanju dominira domaća dodana vrijednost s udjelom 80% u izvozu i 70% u domaćoj potražnji (2011. godine). Udio dodane vrijednosti iz članica EU-a iznosi 9,2% u izvozu i 15% u domaćoj potražnji pri čemu treba istaknuti zemlje iz kojih dolazi najveći dio dodane vrijednosti. To su zemlje, najznačajnije vanjskotrgovinski partneri za hrvatsku trgovinu: Njemačka, Italija i Slovenija. Tek 11% dodane vrijednosti sadržane u hrvatskom izvozu, te 14% dodane vrijednosti proizvoda namijenjenih domaćoj potražnji dolazi iz zemalja izvan EU-a. Ovi podaci govore o visokoj koncentraciji dodane vrijednosti u prvom redu na domaću dodanu vrijednost, što je dokaz slabog sudjelovanja u GVC-u, a potom na tek tri zemlje članice EU-a. Možemo reći da je hrvatsko sudjelovanje u GVC-u lošije od zemalja srednje i istočne Europe (članica EU-a), pri čemu možemo primijetiti da je prisutno sudjelovanje u globalnim lancima vrijednosti na regionalnoj razini (EU). Isto tako važno je istaknuti da se udio domaće dodane vrijednosti neznatno povećao u razdoblju 1995.-2011. godine, dok se udio dodane vrijednosti iz članica EU-a smanjio. Ovakva kretanja suprotna su očekivanjima i ostvarenjima ostalih novih zemalja članica Europske unije. Ona govore o neuspješnom značajnijem uključivanju u GVC-e, a s ovakvim pokazateljima postavlja se pitanje učinaka velikih priljeva inozemnih izravnih ulaganja koje je Hrvatska primila tijekom 2000-ih godina (posebice 2008. godine). Očito da ni ulazak u WTO, a ni trgovinska liberalizacija s EU-om nije doprinijela većem uključivanju Hrvatske u GVC-e.

Veliki dio izvoza Republika Hrvatska ostvaruje od usluga, pa Grafikon 5 prikazuje udio dodane vrijednosti domaćih i inozemnih usluga u izvozu.

Očekivano je udio dodane vrijednosti domaćih usluga veći od udjela inozemnih usluga, no treba uočiti da je udio dodane vrijednosti inozemnih usluga kroz cijelo promatrano razdoblje konstantan i kreće se oko 10%, dok se udio domaćih usluga u izvozu povećao s 47% na 58%. U usporedbi s drugim zemljama srednje i istočne Europe Hrvatska i ovdje bilježi najniži udio inozemne dodane vrijednosti. Primjerice, u Češkoj taj udio iznosi 22%, Mađarskoj 23,7%, Slovačkoj 21,5%, Sloveniji 17% i u svim je zemljama zabilježen trend rasta udjela inozemne dodane vrijednosti u razdoblju 1995.-2014. godine (TiVA, 2017).

Grafikon 5.

UDJELI DODANIH VRIJEDNOSTI DOMAĆIH I INOZEMNIH USLUGA U HRVATSKOM IZVOZU U RAZDOBLJU 1995.-2014. GODINE (U %)

Izvor: izračun autora prema *TiVA Database [Online]*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2016_C1# (pristupljeno 23.10.2017.)

4. Zaključak

Liberalizacija trgovine, sve veća međunarodna kretanja kapitala, razvoj tehnologije, integracijski procesi i specijalizacija rezultirala su u nastanku i širenju GVC-a. Proizvodnja postaje fragmentirana te u proizvodnom procesu (od početka proizvodnje do izlaska finalnog proizvoda na tržište) sudjeluje više proizvođača iz različitih zemalja. Povezano uz GVC javlja se potreba mjerenja trgovine dodanom vrijednošću.

U radu su istražena obilježja i pokazatelji sudjelovanja Republike Hrvatske u GVC-ijima na razini ukupnog gospodarstva i na razini industrijskih sektora. Analizom je utvrđeno da Hrvatska ostvaruje lošije rezultate od ostalih zemalja članica Europske unije s visokim udjelom domaće dodane vrijednosti u ukupnom izvozu. Razlog može biti u njenoj nedovoljnoj atraktivnosti da privuče inozemne

izravne investicije u sektore prerađivačke industrije koje obilježava visoka tehnologija, specijalizacija, specifična znanja. Analize drugih zemalja pokazuju da nisu svi sektori podjednako involvirani u GVC, a Hrvatska je najviše privukla stranih ulaganja u uslužni sektor koji manje sudjeluje u GVC-u.

Po indeksu GVC sudjelovanja Hrvatska nije doživjela značajne promjene u razdoblju 1995.-2011. Godine, te on iznosi 34,1. Prema GVC poziciji nalazi se u negativnom dijelu što znači da prevladava tzv. *backward* sudjelovanje (veći uvoz intermedijarnih proizvoda koji se koriste u domaćoj proizvodnji u odnosu na izvoz intermedijarnih proizvoda). Hrvatskom izvozu najviše doprinose sektori: kemijski proizvodi, električna i optička oprema te transportna oprema. Prema podrijetlu dodane vrijednosti u izvozu i finalnoj potrošnji, izuzev domaće dodane vrijednosti, dominira dodana vrijednost iz zemalja članica EU-a, gdje se ističu Njemačka, Italija i Slovenija. U izvozu usluga također dominira domaća dodana vrijednost, a udio inozemne konstantan je kroz cijelo promatrano razdoblje.

Istraživanje u radu ukazalo je na nedovoljno sudjelovanje Republike Hrvatske u GVC-ijima. Hrvatska je na samom začelju zemalja članica EU-a po sudjelovanju u GVC-u, a u ukupnom izvozu domaća dodana vrijednost viša je od svih zemalja članica EU-a. Razlozi za ovakve pokazatelje mogu biti različiti: od strukture priljeva inozemnih izravnih ulaganja, strukture domaće proizvodnje, prevelike uloge usluga u GDP-u i izvozu, do razvoja inovativnosti, specifičnih znanja, poduzetničkog okruženja. Analizirani pokazatelji indikator su potrebnih promjena u prerađivačkoj industriji kako bi bolje mogli iskoristiti prednosti velikog jedinstvenog tržišta EU-a, a i kako bi potakli nove proizvodnje, nova zapošljavanja i specijalizaciju.

Literatura:

- Amador, J., Cappariello, R., Stehrer, R. (2015.). "Global value chains: a view from the euro area", *ECB Working Paper*, No. 1761.
- Antras, P., Chor, D., Fally, T., Hillberry, R. (2012.). "Measuring the Upstreamness of Production and Trade Flows". *American Economic Review*, 102(3), 412-416.
- Baldwin, R., Lopez-Gonzalez, J. (2014.). "Supply-chain Trade: A Portrait of Global Patterns and Several Testable Hypotheses". *The World Economy*, 38(11), 1682-1721.
- Baldwin, R., Venables, A. J. (2013.). "Spiders and snakes: Offshoring and agglomeration in the global economy". *Journal of International Economics*, 90(2), 245-254.
- Crespo, A., Jansen, M. (2014.). "The Role of Global Value Chains during the Crisis: Evidence from Spanish and European Firms". *Fedea*, No. 09.
- Daudin, G., Riffart, C., Schweisguth, D. (2011.). "Who produces for whom in the world economy?". *Canadian Journal of Economics*, 44(4), 1403-1437.

- Daudin, G., Riffart, C., Schweisguth, D., Veroni, P. (2006.). "Le Commerce Extérieur en Valeur Ajoutée". *Revue de l'OFCE : Observations et Diagnostics Économiques*, 98: 129-165.
- Di Mauro, F., Plamper, H., Stehrer, R. (2013.). "Global Value Chains: A Case for Europe to Cheer Up". *CompNet Policy Brief*, No. 3, Appendix II.
- Ederer, S., Reschenhofer, R. (2016.). "Growth Patterns and Trade Imbalances in the EMU A Global Value Chain Analysis". *WIFO Working Papers*, No. 509.
- Gereffi, G., Fernandez-Stark, K. (2011.). *Global Value Chain Analysis: A Primer*. Center on Globalization, Governance & Competitiveness (CGGC), Duke University, North Carolina, USA.
- Grodzicki, M. J., Geodecki, T. (2016.). "New Dimensions of Core- Periphery Relations in and Economically Integrated Europe: The Role of Global Value Chains". *Eastern European Economics*, 54(5), 377-404.
- Hummels, D., Ishii, J., Kei-Mu, Y. (2001.). "The nature and growth of vertical specialization in world trade". *Journal of International Economics*, 54(1), 75-96.
- IBRD (2017.). *Measuring and Analyzing the Impact of GVCs on Economic Development*. Dostupno na: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gvcs_report_2017.pdf (pristupljeno 30.7. 2017)
- Johnson, R. C., Noguera, G. (2012.). "Accounting for intermediates: Production sharing and trade in value added". *Journal of International Economics*, 86 (2), 224–236.
- Koopman R., Powers W., Wang Z., Wei S.-J. (2010.). "Give Credit Where Credit Is Due: Tracing Value Added in Global Production Chains". *NBER Working Paper*, 16426. Dostupno na: <http://www.nber.org/papers/w16426> (pristupljeno 7.01.2017).
- Krugman, P. R. (2005.). "Increasing returns, Imperfect Competition and the Positive Theory of International Trade", u: Grossman, G. M., Rogoff, K., eds., *Handbook of International Economics*, str. 1243-1277.
- Miller, R. E., Blair, P. D. (2009.). *Input-Output Analysis: Foundations and Extensions*. Cambridge, GBR: Cambridge University Press.
- OECD (2017a.). *TiVA Nowcast Estimates [Online]*. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2016_C1# (pristupljeno 23.10.2017.).
- OECD (2017b.). *TiVA indicators – definitions*. Dostupno na: http://www.oecd.org/sti/ind/tiva/TIVASaM_2016_Indicator_Definitions.pdf (pristupljeno 31.10.2017.)
- Porter, M. E. (1990.). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- Riffart, C., Schweisguth, G. (2013.). *Draft report on new measures of international trade, in European Framework for Measuring Progress, e- Frame*.
- Stehrer, R., Foster, N., de Vries, G. (2012.). "Value added and factors in trade: A comprehensive approach". *WIOD Working Paper*, 7, World Input-Output Database (WIOD).
- Taglioni, D., Winkler, D. (2016.). *Making Global Value Chains Work for Development*. Washington: The World Bank Group.

- Timmer, M. P., Los, B., Stehrer, R., de Vries, G. J. (2013.). "Fragmentation, incomes and jobs: analysis of European competitiveness". *Economic Policy*, 28(76), 613-661.
- Timmer, M. P., Los, B., Stehrer, R., de Vries, G. J. (2016.). "An Anatomy of the Global Trade Slowdown based on the WIOD 2016 Release". *GGDC Research Memorandum 162*. Dostupno na <http://www.ggdc.net/publications/memorandum/gd162.pdf> (pristupljeno 27.12.2016).
- TiVA Database* [online]. Dostupno na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA2015_C1 (pristupljeno 20.8.2017.)
- UNCTAD (2013.). *World Investment Report 2013, Global Value Chains: Investment and Trade for Development*. United Nations Publications.
- Van der Marel, E. (2015.). "Positioning on the Global Value Chain Map: Where do You Want to Be?". *ECIPE Occasional Paper*, No.1.
- WTO (2014.). The rise of global value chains. *World Trade Report*. Dostupno na: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr14-2c_e.pdf (pristupljeno 1.7.2017.)
- WTO/IDE-JETRO (2011.). *Trade Patterns and Global Value Chains in East Asia: from trade in goods to trade in tasks* [online]. Dostupno na: <http://www.wto.org> (pristupljeno 15.7.2016.).

CROATIAN PARTICIPATION IN GLOBAL VALUE CHAIN OR THE CHARACTERISTICS OF CROATIAN VALUE-ADDED TRADE

Summary

The research is focused to the segment of global value chains that arise and expand due to the liberalization of trade, high foreign direct investments, technology development, integration processes. The production process becomes fragmented where many producers from different countries participate from the beginning of production till the final production stage. There is a need to measure the trade in value-added to be able to calculate the real contribution of every particular country to the export values. The aim of this paper is to research the characteristics and indicators of GVC participation for the Republic of Croatia on the national and sectorial level. Analysis identified that Croatia has achieved worse results than other EU member states, with the highest share of domestic value added in total export. GVC participation index has not been changed in the period 1995-2011. GVC position index indicates Croatia lies in negative part and the backward participation dominates (in comparison with forward participation). Sectors that contribute the most to Croatian export are: chemical products, electrical and optical equipment and transport equipment, and the highest index of GVC participation is in sectors: chemical products and transport equipment. In the source of value added in export and final demand, except the domestic one, the value added from the EU member states dominates (with the highest shares of Germany, Italy and Slovenia) that confirms Croatian participation in regional GVC.

Key words: global value chains, trade in value-added, GVC participation, GVC position